

**ПРАКТИКУМ
З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ
МОВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН
У ВИЩІЙ ШКОЛІ**

Навчальний посібник

Київ

2015

Автори:

Горошкіна О. М. — доктор педагогічних наук, професор кафедри української мови Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка
Караман С. О. — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

Бакум З. П. — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри інженерної педагогіки та мовної підготовки ДВНЗ “Криворізький національний університет”

Караман О. В. — кандидат педагогічних наук, професор кафедри української мови Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

Копусь О. А. — доктор педагогічних наук, перший проректор з навчальної та науково-педагогічної роботи ДЗ “Південноукраїнський національний педагогічний університет” імені К. Д. Ушинського

*Рекомендовано вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка
протокол № 3 від 26 березня 2015 року.*

Рецензенти:

Голуб Н. Б. — доктор педагогічних наук, професор, завідувач лабораторії методики української мови Інституту педагогіки НАПН України

Глуховцева К. Д. — доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри загального мовознавства ДЗ “Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Кучерук О. А. — доктор педагогічних наук, професор кафедри дидактичної лінгвістики та літературознавства Житомирського державного університету імені Івана Франка

Практикум з методики навчання мовознавчих дисциплін у вищій школі :

П 69 Навч. посібник / О. Горошкіна, С. Караман, З. Бакум, О. Караман, О. Копусь / за ред. О. Горошкіної та С. Карамана — 2015. — 250 с.

ISBN

У посібнику розкрито ключові питання методики навчання мовознавчих дисциплін у вищих закладах освіти, запропоновано теоретичний матеріал з курсу, плани практичних занять, матеріали до самостійної роботи магістрантів. Структура і зміст посібника допоможуть магістрантам самостійно опанувати матеріал курсу.

Видання адресоване викладачам, магістрантам, студентам.

УДК
ББК

ISBN

© Горошкіна О. М., Караман С. О.,
Бакум З. П., Караман О. В.,
Копусь О. А., 2015

ЗМІСТ

Передмова	7
Шановні магістранти!	9
Програма курсу “Методика навчання мовознавчих дисциплін у вищих навчальних закладах”	15

Тема 1. Методика навчання мовознавчих дисциплін як наука і навчальна дисципліна

Лінгводидактичні студії

1.1. Загальні питання методики навчання мовознавчих дисциплін як галузі сучасної педагогічної науки	22
1.2. Об’єкт, предмет методики навчання мовознавчих дисциплін у вищих навчальних закладах	23
1.3. Закономірності, принципи методики навчання мовознавчих дисциплін у вищих навчальних закладах	27
1.4. Зв’язок методики навчання мовознавчих дисциплін із суміжними науками	39
1.5. Зміст, структура курсу та методи наукового дослідження.	40

Практикум

<i>Завдання для практичних занять та самостійної роботи до теми 1</i>	<i>41</i>
<i>Питання для самоконтролю</i>	<i>46</i>

<i>Література</i>	<i>46</i>
-------------------------	-----------

Тема 2. Історія розвитку методики навчання мовознавчих дисциплін у вищій школі

Лінгводидактичні студії

2.1. Основні етапи становлення й розвитку методики навчання мовознавчих дисциплін у вищих освітніх закладах	48
2.2. Особливості становлення й розвитку методики викладання мовознавчих дисциплін у вищій школі наприкінці XIX – 30-пр. XX століття.	50
2.3. Розвиток методики викладання мовознавчих дисциплін у 40 – 60 роки XX століття	51
2.4. Розвиток методики навчання мовознавчих дисциплін у 70 – 90-і роки XX століття.	53
2.5. Особливості розвитку методики навчання мовознавчих дисциплін у XXI столітті	60

Практикум

<i>Завдання для практичних занять та самостійної роботи до теми 2</i>	<i>67</i>
<i>Питання для самоконтролю</i>	<i>69</i>

<i>Література</i>	<i>69</i>
-------------------------	-----------

Тема 3. Організація навчального (освітнього) процесу в умовах сучасного вишу

Лінгводидактичні студії

- 3.1. Особливості організації навчального (освітнього) процесу у вищому освітньому закладі 71
- 3.2. Призначення навчального плану, навчальної програми 74
- 3.3. Електронний підручник як засіб навчання мовознавчих дисциплін .. 76

Практикум

Завдання для практичних занять та самостійної роботи до теми 3 76

Питання для самоконтролю 79

Література 79

Тема 4. Новітні педагогічні технології

Лінгводидактичні студії

- 4.1. Понятійні ознаки дефініції “технологія” 81
- 4.2. Сутність поняття “педагогічна технологія” 82
- 4.3. Класифікації технологій 84
- 4.4. Особливості впровадження педагогічних технологій в інших країнах 85
- 4.5. Проблемне навчання 86
- 4.6. Кредитно-модульна технологія 87

Практикум

Завдання для практичних занять та самостійної роботи до теми 4 90

Питання для самоконтролю 93

Література 93

Тема 5. Форми організації навчання й контролю

Лінгводидактичні студії

- 5.1. Форми аудиторної роботи зі студентами 95
- 5.2. Значення лекції в навчально-виховному процесі 95
- 5.3. Класифікації лекцій 98
- 5.4. Вимоги до лекції 99
- 5.5. Використання засобів навчання під час лекцій 107
- 5.6. Практичні, семінарські заняття, колоквіуми, дидактичні ігри 107

Практикум

Завдання для практичних занять та самостійної роботи до теми 5 112

Питання для самоконтролю 115

Література 116

Тема 6. Методи навчання мовознавчих дисциплін у ВНЗ

Лінгводидактичні студії

- 6.1. Поняття про методи навчання 118

6.2. Класифікації методів навчання	119
6.3. Метод проєктів	124

Практикум

<i>Завдання для практичних занять та самостійної роботи до теми 6</i>	<i>129</i>
---	------------

<i>Питання для самоконтролю</i>	<i>132</i>
---------------------------------------	------------

Література	132
-------------------------	------------

Тема 7. Засоби навчання мовознавчих дисциплін у вищих закладах освіти

Лінгводидактичні студії

7.1. Роль та місце засобів навчання в педагогічному процесі вищої школи 134	
--	--

7.2. Особливості дистанційного навчання у вищій школі	139
---	-----

7.3. Електронний підручник як засіб навчання нового покоління	144
---	-----

7.4. Лінгводидактичні можливості мережевого сервісу	146
---	-----

7.5. Блоги, подкасти	147
----------------------------	-----

Практикум

<i>Завдання для практичних занять та самостійної роботи до теми 7</i>	<i>148</i>
---	------------

<i>Питання для самоконтролю</i>	<i>151</i>
---------------------------------------	------------

Література	152
-------------------------	------------

Тема 8. Організація діяльності студентів під час проходження практик

Лінгводидактичні студії

8.1. Роль практики у формуванні професійної компетентності студентів-філологів	154
--	-----

8.2. Види практик	155
-------------------------	-----

7.3. Зміст і мета педагогічної практики студентів і магістрантів	156
--	-----

Практикум

<i>Завдання для практичних занять та самостійної роботи до теми 8</i>	<i>159</i>
---	------------

<i>Питання для самоконтролю</i>	<i>163</i>
---------------------------------------	------------

Література	163
-------------------------	------------

Тема 9. Організація контролю та оцінювання навчальних досягнень студентів

Лінгводидактичні студії

9.1. Поняття про контроль	164
---------------------------------	-----

9.2. Функції контролю	165
-----------------------------	-----

9.3. Принципи контролю	167
------------------------------	-----

9.4. Види і форми контролю	167
----------------------------------	-----

9.5. Особливості тестового контролю	170
---	-----

9.6. Види тестових завдань	171
----------------------------------	-----

Практикум

- навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. освіти [Текст] / Станіслав Олександрович Караман. — К.: Ленвіт, 2000. — 272 с.
27. Копусь О. А. Дидактична стратегія як проект керованої діяльності підготовки майбутніх магістрів-філологів / О. А. Копусь // Наука і освіта. — № 1. — 2011. — С. 47–50.
 28. Копусь О. А. Застосування активних методів навчання у формуванні фахової лінгводидактичної компетентності майбутніх магістрів-філологів // О. А. Копусь / Наукові записки : науковий збірник. — К. : НПУ імені М. М. Драгоманова, 2012. — Вип. CIV(104). — С. 102–111.
 29. Копусь О. А. Зміст та організація процесу формування фахової лінгводидактичної компетентності майбутніх магістрів філології // О. А. Копусь / Науковий вісник Донбасу : електронне наукове видання. — № 1 (17). — 2012. — Режим доступу : http://almamater.luguniv.edu.ua/magazines/elect_v/NN17/12koammf.pdf
 30. Копусь О. А. Информационно-обучающая среда как средство формирования лингводидактической компетентности будущих магистров филологии // О. А. Копусь // Revista de științe socioumane. — 2012. — Nr. 3(22). — P. 132–142.
 31. Копусь О. А. Концептуальні підходи до розроблення змісту й організації процесу формування у майбутніх магістрів-філологів професійної мовленнєвої компетенції // О. А. Копусь / Українська мова і література в школі. — № 2 (88). — 2011. — С. 46–51.
 32. Копусь О. А. Теоретичні засади формування фахової лінгводидактичної компетентності майбутніх магістрів-філологів у вищому навчальному закладі : [монографія] / О. А. Копусь. — 2012. — 429 с.
 33. Короткий термінологічний словник з інноваційних педагогічних технологій [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [www. URL: http://ualib.com.ua/br_6601.html](http://ualib.com.ua/br_6601.html).
 34. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту (програма курсу для філологічних факультетів) / М. Крупа // Дивослово. 2006. №11. С. 36–39.
 35. Кузнецова Г. Інтерактивний методичний колоквиум як засіб формування вчителя-словесника / Г. Кузнецова // Дивослово. — 2006. №11. — С. 32–36.
 36. Культура наукової української мови: Навч. посібник / За ред. Л. Мацько. — Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2008. — 252 с.
 37. Куцевол О. Педагогічна імпровізація як вид творчої методичної діяльності словесника [Текст] / Ольга Миколаївна Куцевол // Дивослово : щомісячний наук.-метод. журнал МОН України. — 2009. — № 4. — С. 25–29.

38. Кучерук О. А. Самостійна робота студентів з методики української мови: Метод. посіб. / О. А. Кучерук. — Житомир: Поліграфічний центр ЖДПУ, 2001. — 91с.
39. Лутай В. С. Синергетична парадигма як філософсько-методологічна основа формування світоглядів ХХІ століття : зб. наук. праць. — Вип. 3 / за заг. ред. В. А. Андрушенка. — К. : Знання, 2000. — 244 с.
40. Любашенко О. В. Лінгводидактичні стратегії: проектування процесу навчання української мови у вищій школі / А. В. Любашенко. — Ніжин : Аспект-Поліграф, 2007. — 296 с.
41. Малихін О. В. Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних закладів : теоретико-методологічний аспект : [монографія] / Олександр Володимирович Малихін. — Кривий Ріг : Видавничий дім, 2009. — 307 с.
42. Мацько Л.І. Аспекти мовної особистості у перспекції педагогічного дискурсу [Текст] / Любов Іванівна Мацько // Дивослово: щомісячний наук.-метод. журнал МОН України. — 2006. — № 7 (592). — липень. — С. 2-4.
43. Мельник Т. Соціокультурна компетентність майбутнього словесника крізь призму суміжних наук [Текст] / Тамара Валентинівна Мельник // Вісник Луганського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка / Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. “Сучасний лінгвістичний і лінгводидактичний дискурсний простір”. — Луганськ. — 2010. — № 22 (209). — листопад — С. 38—51.
44. Мельничайко В.Я. Удосконалення змісту і методів навчання української мови [Текст] / Володимир Ярославович Мельничайко, Марія Іванівна Пентилюк, Лариса Павлівна Рожило. — К. : Рад. шк., 1982. — 216 с.
45. Методика ігрових занять: Навчальний посібник / П. М. Олійник, Р. Р. Балан, О. Ф. Вербило та ін. / За ред. П. М. Олійника. — К. : Вища шк., 1992. — 213 с.
46. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / кол. авт. за ред. М. І. Пентилюк ; М. І. Пентилюк, С. О. Караман, О. В. Караман, О. М. Горошкіна та ін. — К. : Ленвіт, 2009. — 400 с.
47. Мороз О. Г. Педагогіка і психологія вищої школи: Навч. посібник / О. Г. Мороз, О. С. Падалка, В. І. Юрченко; за заг. ред. О. Г. Мороза. — К. : НПУ, 2003. — 267 с.
48. Нікітіна А. В. Педагогічний дискурс учителя-словесника : монографія / А. В. Нікітіна. — К. : Ленвіт, 2013. — 338 с.
49. Нікітіна А. В. Текст. Педагогічний дискурс. Методичні рекомендації до вивчення курсу для магістрантів філологічного факультету / А. В. Нікітіна. — Луганськ, 2006. — 27 с.

50. Олексенко В. Ефективні шляхи вдосконалення змісту і форм підготовки спеціалістів ВНЗ / Володимир Олексенко // Вища освіта України. — 2004. — № 2. — С. 66–70.
51. Остапенко Н. М. Теорія і практика формування лінгводидактичних компетентностей у студентів філологічних факультетів ВНЗ / Н. М. Остапенко. — Черкаси: видавець Чабаненко Ю., 2008. — 330 с.
52. Остапенко Н. М. Технологія сучасного уроку рідної мови : навч. посіб. [Текст] / Наталя Миколаївна Остапенко, Тетяна Володимирівна Симоненко, Вікторія Миколаївна Руденко. — К. : Академія, 2011. — 248 с.
53. Остапенко Н. М. Суб'єкт-суб'єктні відносини та формування лінгводидактичних компетентностей як складової професійної компетентності майбутнього вчителя на заняттях з лінгвометодики у ВНЗ [Електронний ресурс] / Наталя Миколаївна Остапенко. — Режим доступу: [www. URL: http://www.intellect-invest.org.ua/rus/pedagog_editions_e-magazine_pedagogigical_science_autors_ostapenko_nn/](http://www.intellect-invest.org.ua/rus/pedagog_editions_e-magazine_pedagogigical_science_autors_ostapenko_nn/).
54. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб./ З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін. ; За ред. З. Н. Курлянд. — [2-ге вид., перероб і доп.]. — К. : Знання, 2005. 399 с.
55. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за ред. І. А. Зязюна. — 3-тє вид., допов. і переробл. — К. : СПД Богданова А.М., 2008. — 376 с.
56. Пентилюк М. І. Професійна підготовка студентів-філологів : засвоєння лінгводидактичної термінології / М. І. Пентилюк // Дивослово. — 2005. — №11. — С. 21–24.
57. Пентилюк М. І. Сучасний урок української мови [Текст] / Марія Іванівна Пентилюк, Тетяна Григорівна Окуневич. — Х. : Основа, 2007. — 176 с.
58. Пентилюк М. Концепція когнітивної методики навчання української мови / М. Пентилюк, А. Нікітіна, О. Горошкіна // Дивослово. — 2004. — № 8. — С. 5–8.
59. Підласий І. П. Продуктивний педагог : настільна книга вчителя [Текст] / Іван Павлович Підласий. — Х. : Основа, 2010. — 360 с.
60. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий: В 2 т. — [Текст] / Герман Константинович Селевко. — Т. 2. — М. : НИИ школьных технологий, 2006. — 816 с.
61. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий: В 2 т. [Текст] / Герман Константинович Селевко. — Т. 1. — М. : НИИ школьных технологий, 2006. — 816 с.

62. Селіванова С. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / С. О. Селіванова. — Полтава : Довкілля, 2006. 716 с.
63. Семеног О.М. Культура наукової української мови і літератури : навч. посіб. [Текст] / Олена Миколаївна Семеног. — К. : Академія, 2010. — 216 с.
64. Семеног О.М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури : монографія [Текст] / Олена Миколаївна Семеног. — Суми : ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. — 404 с.
65. Сидоренко В.В. Феномен педагогічної майстерності вчителя в концептуальних вимірах творчої спадщини В. О. Сухомлинського // Рідна школа : щомісячний наук.-пед. журнал. — 2012. — № 7(991). — липень. — С. 39–43.
66. Симоненко Т. Авторська програма спецкурсу «Дидактична текстологія» (програма для студентів філологічних факультетів) / Т.Симоненко // Українська мова і література в школі. — 2007. — № 2. — С. 43–48.
67. Симоненко Т. Базова система вправ у роботі над розвитком професійно-комунікативних умінь студентів-філологів / Т. Симоненко // Українська мова і література в школі. — 2005. — № 7. — С. 40-43.
68. Симоненко Т. Ефективні форми та засоби контролю в роботі над формуванням професійної комунікативної компетенції студентів-філологів / Т. Симоненко // Українська мова та література в школі. — 2004. — № 5. — С. 51–54.
69. Симоненко Т. В. Теорія і практика формування професійної мовнокомунікативної компетенції студентів філологічних факультетів: Монографія / Т. Симоненко. — Черкаси: Вид. Вовчок О. Ю., 2006. — 328 с.
70. Ситуаційна методика навчання: теорія і практика / Упор. О. Сидоренко, В. Чуба. — К. : Центр інновацій та розвитку, 2001. — С. 214-231.
71. Ситченко А. Проблеми розвивального навчання літератури [Текст] / А. Ситченко // Українська література в загальноосвітній школі. — 2008. — № 1. — С. 9–13.
72. Ситченко А. Л. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх закладах : навч. посіб. для студентів-філологів [Текст] / Анатолій Люціанович Ситченко. — К. : Ленвіт, 2011. — 291 с.
73. Сисоєва С. О. Вища освіта України : реалії сучасного розвитку / С. О. Сисоєва, Н. Г. Батечко / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Київський унів-т імені Бориса Грінченка,

- Національний університет біоресурсів і природокористування України. — К. : ВД ЕКМО, 2011. — 344 с.
74. Сисоева С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих : [навчально-методичний посібник] / Світлана Олександрівна Сисоева ; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. — К. : ВД «ЕКМО», 2011. — 320 с.
75. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / Кол. авторів за ред. М. І. Пентиліук — К. : Ленвіт, 2015. — 320 с.
76. Теория и практика дистанционного обучения : учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева ; под ред. Е. С. Полат. — М. : Академия, 2004. — 416 с.
77. Цінько С. Роль ТЗН і комп'ютерних технологій у розвитку професійно-творчого потенціалу майбутніх учителів-словесників / С. Цінько, О. Рябцев // Українська мова і література. — 2005. — №1. — С.40-42.
78. Чернилевский Д. В. Дидактические технологии в высшей школе : уч. пособ. для вузов [Текст] / Д. В. Чернилевский. — М. : ЮНИТО-ДАНА, 2002. — 437 с.
79. Шайдур І. Психолого-педагогічні аспекти організації самостійної роботи студентів / І. Шайдур // Рідна школа. — 2000. — № 3. — С. 54-61.
80. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підр. [Текст] / Василь Миколайович Шейко, Наталя Миколаївна Кушнарєнко. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Знання-Прес, 2002. — 295 с.

Інтернетресурси

81. Електронний підручник з сучасної української мови: <http://www.philolog.univ.kiev.ua/WINS/pidruchn/index.htm>
82. Нова мова: <http://www.novamova.com.ua>
83. Семеног О.М. Електронний навчально-методичний комплекс “Словесник”: <http://www.children.edu-ua.ne>.
84. Українська мова: Енциклопедія. — <http://litopys.narod.ru/ukrmova/um113.htm>
85. Українська мова в Інтернеті <http://www.novamova.com.ua>
86. Український тезаурус: http://www.geocities.com/hommah_chorny/
87. Уроки державної мови: <http://mova.kreschatic.kiev.ua/>
88. Урок української: http://www.t.kiev.ua/urok_ukrain/

Навчальне видання

Горошкіна Олена Миколаївна
Караман Станіслав Олександрович
Бакум Зінаїда Павлівна
Караман Ольга Володимирівна
Копусь Ольга Антонівна

**ПРАКТИКУМ
З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ
МОВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН
У ВИЩІЙ ШКОЛІ**

Навчальний посібник

Формат 60×84/16. Обл.-вид. арк. 13,49. Ум. друк. арк. 8,9
Тираж 300 пр. Зам. №

Виготовлювач: